

Escut de la família Altarriba a la llosa sepulcral núm. 2

Calldetenes

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Entorn rural de Calldetenes. Convent de Sant Tomàs de Riudeperes s/n (08506 Calldetenes)
Emplaçament: Des de la BV5202, al km 1, cal agafar el desviament a l'esquerra.
Al claustre del convent

Coordenades:

Latitud: 41.93215
Longitud: 2.30247
UTM Est (X): 442171
UTM Nord (Y): 4642478

Classificació

Número de fitxa: 08037-146
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Element arquitectònic
Estil / època: Medieval Gòtic
Segle: XIII-XIV
Estat de conservació: Bo
Protecció: Legal

Tipus de protecció > Europea

> Atributs Inspire:

- BCIN
- National Monument Record
- Commemoriatiu

Observacions protecció: BCIN. Decret 571/1963
Data aprovació: dj., 14/03/1963 - 12:00
Accés: Fàcil
Ús actual: Ornamental
Titularitat: Privada
Titular: Associació Sant Tomàs. c/Arquebisbe Alemany, 26 (08500 Vic)
Fitxes associades:

Autor de la fitxa: Raquel Valdenebro Manrique

Data de registre de la fitxa: dv., 13/04/2007 - 02:00

Descripció

La família Altarriba es troba lligada a la presència d'un gran casal i propietat que rep el mateix nom, situada vers el cantó de llevant del terme municipal de Calldetenes, al costat esquerre del torrent de Sant Martí, i a 500 m. de l'església parroquial de Sant Martí de Riudeperes. La casa s'anomenà des del principi Altarriba, per estar situada en la part elevada a la riba del torrent de Sant Martí. El casal actual es troba ubicat a sobre del que degué ser la domus forta de la família Altarriba, de la qual actualment perduren algunes restes del mur que l'envoltava. Aquesta domus o casa forta fou el lloc de residència de la família Alta-Riba i de les que la succeïren genealògicament. Els vasos sepulcral de la família Altarriba es trobaven per tradició al proper monestir de Sant Tomàs de Riudeperes. Aquest monestir tingué sempre com a protectors especials els senyors de la domus o casal de Riudeperes, els quals es batejaven i s'enterraven en el monestir, però a més dels Riudeperes, també tenien dret a batejar-se els propietaris del mas Cucala, ara desaparegut, així com els Altarriba. AA.DD (1984:176) . Els vasos sepulcral es trobaven situats a l'altar major juntament amb els del Riudeperes. En reformar-se l'església es feren servir per a l'ampliació de la cisterna, i posteriorment foren recuperades les pedres esculpides amb els escuts familiars i posades en un acrosoli del claustre renaixentista entorn el 1916. Es tracta d'un element format per una llosa quadrangular a l'interior de la qual es troba esculpit l'escut heràldic. Es tracta d'un escut apuntat d'estil gotitzant, quarterat en creu i esculpit en un baix relleu, amb el paner decorat amb el primer i quart de lleons rampants, i segon i tercer de columnes triangulades.

Història

La família Altarriba es documenta a partir del 1175, quan apareix el primer personatge amb el nom de la família: Vermell d'Altarriba. L'any 1198 són els germans Berenguer d'Altarriba i Guillem de Medà els que són documentats. AA.DD (1984:182). De tota manera, és amb el casament de Berenguer amb Beatriu de Medà el 1198, quan el llinatge es consolida. Beatriu, que era germana de Guillem, aportarà com a dot "totum nostrum usaticum de Altarrippa". Aquesta família deriva segurament dels castlans de Medà, que tenien el castell a través dels Gurb-Queralt i els bisbes de Vic, que n'eren els senyors eminents. La nissaga tenia jurisdicció en les masies de la seva propietat. Un document del 1216 detalla les propietats dels Altarriba. A l'escriptura, Beatriu de Medà i els seus fills Berenguer i Ferrer d'Altarriba, van posar totes les seves propietats sota la protecció de l'ordre de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, a canvi de pagar un cens anual de dues quarteres d'ordi. El nombre de propietats i masos és enorme i es trobaven repartits per totes les parròquies d'Osona. VILAMALA (2002: 88) La família Altarriba es convertí en una de les principals benefactores de Sant Tomàs a partir del segle XV, quan

desaparegueren els Riudeperes. AA.DD (1984:177). A més dels Riudeperes, també tenien dret a batejar-se en dit monestir els propietaris del mas Cucala, ara desaparegut, així com els Altarriba. AA.DD (1984:176). També hi havia a l'altar major els vasos sepulcrales dels Riudeperes i Altarriba. En reformar-se l'església es feren servir per a l'ampliació de la cisterna, i posteriorment foren recuperades les pedres esculpides amb els escuts familiars i que tenen els mateixos motius que l'escut del casal. Avançant en el temps, el 1231 Berenguer d'Altarriba, fill de Berenguer i Beatriu, es va casar amb Elisenda de Clasens. Berenguer va tenir entrebancs amb l'església de Vic, que reclamava els béns com a feu. El 1262 Berenguer i el Bisbe de Vic van signar un compromís per acceptar la sentència que pronunciés Pere Mata de Santa Eugènia. Aquest últim es va pronunciar a favor del capítol de Vic, determinant que els Altarriba havien de tenir la casa en vassallatge, i que la mitra la defensaria de les pretensions de Ramon de Vilagelans o altres. VILAMALA (2002: 88) Al llarg del llinatge, hi diferents Altarriba que han estat importants en la història de Catalunya. Els dos més coneguts han estat Bernat Guillem s'Altarriba i el seu fill Llorenç. Bernat Guillem era fill de Pere Joan i Elionor, i es va casar amb Elieta de Vilalleons, filla del senyor de la Sala de Vilalleons i de Joana sa Era, senyora de Vilagelans i Munter. Bernat Guillem fou un dels gran senyors feudals d'Osona al segle XV. Al 1443 s'intitulava senyor de la domus d'Altarriba i de Vilalleons, tot i que posseïa una gran quantitat de propietats. Entre el 1446 i el 1448 fou batlle de Vic, i Joan II el va anomenar veguer de Girona. Durant la Guerra Civil Catalana (1462-1472) es va convertir en un fervent partidari de la causa reial, fet arriscat si tenim en compte a l'important presència del bàndol remença a la plana de Vic, que era oposat al rei. En plena guerra, estant detingut al seu casal pel bisbe de Vic, es va ordenar el seu empresonament. Es va posar setge a la casa d'Altarriba, però aquesta va resistir. No fou fins el 1463 quan el veguer de Barcelona, vingut expressament, va aconseguir entrar al casal, del qual va fugir Bernat Guillem. La família va ser empresonada i els seus béns confiscats i venuts. Durant la guerra, Bernat Guillem va capitanejar les forces remences favorables al rei, prenent els castells de Torelló, Manlleu, Casserres, etc; i també va intentar prendre Vic, Centelles, Castellcir i altres llocs del Lluçanès i Osona, amb èxit desigual. La defensa de la causa reial va costar cara a la família Altarriba, doncs durant el setge el casal fou cremat i destruït i se li van prendre les possessions. Bernat Guillem va morir vora el 1464.

Bibliografia

AA.DD (1985) Inventari de Patrimoni Arquitectònic. Direcció General de Patrimoni Cultural. Generalitat de Catalunya. AA.DD. (1976) Els castells catalans. Vol IV p. 1036-1047. Ed. Dalmau. Barcelona. AA.DD (1996) Normes subsidiàries de Planejament. Normes urbanístiques. Ajuntament de Calldetenes. Calldetenes. CARRERAS CANDI, F (1892) Lo castell de Bellpuig i la casa d'Alta-riba. Barcelona CARRERAS CANDI, F (1893) "Llorenç d'Altarriba i lo cassal de Vich de 1475" a Efemérides historicas de Catalunya. Barcelona.

